

AML a digitalizace – novinky

Digitalizace má ve své podstatě usnadňovat práci. Umělá inteligence se v posledním roce stala velmi dobrým pomocníkem, a to i v oblasti daňového poradenství. Na interní web Komory daňových poradců byl v roce 2024 implementován Profesní chatbot, který dokáže mimo jiné odpovídat na otázky související s AML problematikou. Dalším užitečným nástrojem je aplikace CRIBIS, která umožňuje daňovým poradcům provádět identifikaci a kontrolu klienta vyhledáváním ve více databázích najednou. Je však třeba zdůraznit, že výpisy z této aplikace nenahrazují plnohodnotnou identifikaci a kontrolu klienta – jejich správná interpretace zůstává klíčovou součástí práce poradce.

Pavel Říha

Daňový poradce,
č. o. 4597

Nicméně digitalizace nepřináší vždy jen zjednodušení. Jako příklad lze uvést mobilní aplikaci eDoklady, která sice ušetřila úctyhodné 4 gramy hmotnosti a 2 mililitry objemu v peněžence, avšak za cenu nákladů blížících se 100 milionům korun a nárůstu administrativní zátěže.

eDoklady: Osobní ověření v digitálním věku

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „AML zákon“), ukládá daňovým poradcům povinnost zaznamenat a ověřit identifikační údaje z průkazu totožnosti a zároveň ověřit shodu podoby klienta s fotografií na průkazu. Tato povinnost zahrnuje ověření totožnosti buď osobním setkáním spojeným s předložením průkazu totožnosti, nebo distanční identifikací, která ovšem musí splňovat podmínky stanovené AML zákonem.

Dle čl. II písm. c) zákona č. 1/2024 Sb. musí od 1. ledna 2025 daňoví poradci při provádění identifikace klienta umožnit prokázání totožnosti také digitálním stejnopisem průkazu, tzv. eDoklad, avšak pouze při osobním setkání. Tato povinnost vychází z § 9a odst. 2 zákona č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby, podle kterého musí být prokazování totožnosti digitální formou rovnocenné s ověřením fyzickým (plastovým) průkazem totožnosti.

Ověření totožnosti a zaznamenání údajů z plastového občanského průkazu bývá obvykle jednoduchou záležitostí (pokud tedy před daňovým poradcem nestojí kudrnatá blondýnka, zatímco v občanském průkazu je vyobrazena černovláska s rovnými vlasy). Mnohem složitější bývá některým klientům vysvětlit, proč je nutné pořídit kopii jejich občanského průkazu. V těchto situacích může poradci pomoci informace určená klientům, která je k dispozici na webových stránkách Komory daňových poradců¹.

Ověření eDokladu je technicky náročnější proces, který vyžaduje více než pouhý pohled na mobilní telefon klienta. Digitální stejnopis dokladu nelze ověřit pouhým zrakem. Aplikace eDoklady sice umožňuje nahlédnout na všechny údaje z uloženého občanského průkazu klienta, avšak samotné zobrazení údajů nespĺňuje požadavky zákona o právu na digitální služby. Daňový poradce (ověřovatel) proto musí k ověření využít elektronickou aplikaci pro ověřování. Byť se jedná o elektronické ověření, lze jej využít výhradně při osobním setkání s klientem.

Nejjednodušší situaci mají osoby, které již používají **mobilní aplikaci eDoklady** a mají v ní uložen svůj občanský průkaz. Těmto uživatelům aplikace umožňuje kontrolovat doklady i u svých klientů prostřednictvím funkce „Zkontrolovat cizí doklad“, která je dostupná v nabídce „Profil“. Nevýhodou tohoto řešení je, že klient v aplikaci vidí jméno a příjmení ověřovatele namísto názvu ověřujícího subjektu. U daňových poradců, kteří jsou fyzickými osobami, je tento rozdíl minimální – například místo „MVDr. Milan Vodička“ klient vidí pouze „MILAN VODIČKA“. V případě práv- ▶▶

¹ <https://www.kdpcr.cz/seznam-poradcu/informace-pro-klienty/kopirovani-prukazu-totoznosti>

nických osob je však rozdíl výraznější. Klient například uvidí konkrétní jméno, jako je „MAREK PIECH“, namísto názvu společnosti, například „Punktum, spol. s r.o.“. Tento rozdíl může být nevhodný zejména v případech, kdy ověřování klienta provádějí zaměstnanci.

Snadnou situaci mají i osoby, které mají přístup do jakékoliv datové schránky podnikající fyzické osoby (včetně profesních schránek) nebo právnické osoby. Prostřednictvím této datové schránky se mohou registrovat v aplikaci eDoklady jako ověřovatelé. V takovém případě klient vidí označení ověřovatele odpovídající názvu osoby, jejíž datovou schránku ověřovatel použil k registraci. Může se tak jednat například i o „Společenství vlastníků domu čp. 827–830 Bartoňova, Pardubice“, pokud byly při registraci využity přihlašovací údaje tohoto SVJ.

Poslední skupinou osob jsou ti, kteří nemají v aplikaci eDoklady uložený svůj průkaz totožnosti, nechtějí používat funkci ověřovatele pod svým jménem, ani nemají přístup do datové schránky podnikající fyzické osoby nebo právnické osoby. Pokud chce daňový poradce těmto osobám zřídit přístup, musí využít Správu ověřovatelů na webu <https://edoklady.gov.cz>. Odkaz na Správu ověřovatelů je na webu poměrně skrytý, nachází se v pravém horním rohu stránky vedle odkazu na čtečku ověřovatele, označeného malým bílým trojúhelníkem postaveným na vrchol. Po kliknutí na tento trojúhelník se objeví odkaz na správu ověřovatelů. Pro přihlášení do systému je nutné použít datovou schránku podnikající fyzické osoby nebo právnické osoby. Ihned po přihlášení je možné přidat mobilní zařízení. Na webu se vytvoří párovací kód, který je třeba zadat do mobilní aplikace eDoklady. Po úspěšném spárování pak lze na mobilním telefonu používat funkci ověřovatele. Identifikace ověřovatele v systému odpovídá názvu osoby, jejíž datová schránka byla použita při přihlášení do Správy ověřovatelů.

Elektronizace ověření totožnosti přináší i požadavek na minimalizaci údajů, které je třeba ověřovat, to platí např. pro podpis držitele, který lze při ověření elektronického dokladu získat v digitální kvalitě. Ověřovaný vždy schvaluje rozsah údajů, které budou předány, pokud by ověřovatel požadoval údajů příliš mnoho, ověřovaný nemusí souhlasit. Proto je vhodné rozsah údajů omezit pouze na ty, které vyžaduje AML zákon. Patří mezi ně fotografie, příjmení, jméno, místo narození, trvalý pobyt, rodné číslo, státní občanství, číslo dokladu, platnost dokladu a orgán, který doklad vydal. V mobilní aplikaci eDoklady slouží k tomuto účelu tzv. sady ke kontrole. Při vytvoření nové sady je možné vybrat pouze výše uvedené údaje, které je třeba označit ještě jednou jako údaje ke zpracování, aby je bylo možné uložit do paměti telefonu ve formátu PDF.

Při ověřování prostřednictvím mobilní aplikace není nutné připojení k internetu. Telefon ověřovatele však musí být vybaven fotoaparátem a obě strany – ověřovaný i ověřovatel – musí mít zapnuté Bluetooth.

Mobilní aplikace eDoklady pro ověřovatele bohužel není intuitivní – a tomu odpovídá i nápověda², která je komplikovaná, navíc neobsahuje některé potřebné informace.

Ověření eDokladu vyžaduje více než pouhý pohled na mobilní telefon klienta. Ověřovatel musí využít elektronickou aplikaci pro ověřování.

Druhou možností, jak ověřovat eDoklady, je využití **webové čtečky ověřovatelů**. Tato čtečka je primárně navržena pro potřeby státních úřadů, což se projevuje její složitostí a méně intuitivním nastavením. Pro lepší pochopení jejího principu si lze představit fungování běžného úřadu: organizace má přepážku, kde dopoledne pracuje jeden úředník a odpoledne druhý. Oba používají stejnou přepážku, přičemž ji nemohou využívat současně, a ke kontrole stejných údajů z eDokladů používají jednu sadu údajů (sadu organizace). Přepážky musí používat i daňoví poradci a mohou používat i sady organizace.

Výhodu mají uživatelé, kteří mají přístup do datové schránky podnikající fyzické osoby (včetně profesní datové schránky) nebo právnické osoby. Po přihlášení do webové čtečky ověřovatelů (nachází se vpravo nahoře na webové stránce <https://edoklady.gov.cz>) je třeba vytvořit přepážku. Název přepážky je libovolný, doporučuji však zvolit smysluplný a profesionální název, protože jej budou vidět i Vaši klienti.

Po přihlášení k přepážce je nutné vytvořit sadu údajů, které budou vyžadovány při ověření klienta. V souladu se zásadou minimalizace údajů lze vytvořit buď sadu organizace, která je dostupná více ověřovatelům, nebo osobní sadu, která je dostupná pouze pro přihlášeného ověřovatele. Pokud vytváříte sadu údajů organizace, doporučuji ji zpřístupnit všem uživatelům v rámci „organizace“. Jak již bylo uvedeno, potřebné údaje dle AML zákona zahrnují: fotografii, příjmení, jméno, místo narození, trvalý pobyt, rodné číslo, státní občanství, číslo dokladu, platnost dokladu a orgán, který doklad vydal. U všech těchto údajů je nutné také zaškrtnout možnost zpracovávat,

2 <https://edoklady.gov.cz/podpora-overovatelu/clanky-a-navody?filter=Mobilni-aplikace>

aby bylo možné po ověření stáhnout PDF soubor s ověřenými údaji klienta.

Dalším krokem je vygenerování QR kódu přepážky, který má platnost pouze 30 dnů. Tento kód je vhodné vytisknout. Teprve poté můžete začít kontrolovat eDoklady klienta.

Pro ověřování eDokladů je nezbytné, aby ověřovaný měl mobilní telefon s nainstalovanou aplikací eDoklady, fotoaparát a připojením k internetu, ověřovatel musí mít počítač rovněž připojený k internetu. Ověření zahájí ověřovatel výběrem sady údajů a stisknutím tlačítka „Zkontrolovat“. Ověřovaný následně prostřednictvím aplikace eDoklady načte QR kód a potvrdí souhlas s poskytnutím údajů. Ověřovateli se na monitoru počítače zobrazí údaje ověřovaného, které může exportovat do PDF souboru, pokud v sadě údajů předtím zaškrtnul možnost zpracovávat.

Podobně jako u mobilní aplikace lze udělit přístup do webové čtečky ověřovatelů dalším osobám, které budou jménem daňového poradce ověřovat eDoklady klientů. Tento postup se provádí ve Správě ověřovatelů. Přidání dalšího ověřovatele lze provést prostřednictvím menu v pravém horním rohu u jména přihlášeného uživatele, kde je nutné zvolit nabídku Správa účtů (menu je bohužel velmi nešťastně skryto). Poté stačí stisknout tlačítko Pozvat uživatele a vyplnit jeho jméno, příjmení a e-mailovou adresu. Uživateli následně přijde e-mail s pozvánkou do správy ověřovatelů. Po vytvoření hesla se nový ověřovatel může přihlásit lokálním účtem jak do webové čtečky ověřovatelů, tak do mobilní aplikace eDoklady.

Ověřování eDokladů po přihlášení lokálním účtem funguje velmi podobně jako při přihlášení přes datovou schránku. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že ověřovatel s lokálním účtem nemůže vytvářet přepážky ani sady údajů organizace. Z tohoto důvodu musí mít od správce (osoby, která se přihlašuje datovou schránkou) předem připravenou přepážku, která v daný okamžik nebude nikým využívána, a ideálně také sadu údajů organizace.

Systém umožňuje správci organizace přidávat ověřovatele do skupin (ve správě ověřovatelů) a těmto skupinám přiřazovat přepážky a sady údajů k ověření (ve čtečce ověřovatelů). Nicméně i když správce přiřadí uživateli s lokálním účtem konkrétní sadu údajů k ověření, tento uživatel může v mobilní aplikaci použít jakoukoliv dostupnou sadu údajů. Z tohoto důvodu jsou restriktive uživatelů ve webové čtečce ověřovatelů zcela zbytečné.

K dispozici je rozsáhlá nápověda jak k webové čtečce ověřovatelů³, tak ke správě ověřovatelů⁴. Bohužel je aplikace navržena pro státní organizace minimálně o velikosti ministerstva,

takže pro uživatele z řad podnikatelů je složitá jak jaderná elektrárna s návodem k sestavení připomínajícím manuál z IKEA.

Cribis: co neví, to nepoví

V průběhu roku 2024 byla mezi Komorou daňových poradců ČR a společností CRIF – Czech Credit Bureau, a.s., dohodnuta spolupráce o využívání aplikace Cribis daňovými poradci. Ti mohou za zvýhodněnou cenu používat nástroj **AML Info Check**⁵, který vyhledává u zadaného subjektu skutečného vlastníka v evidenci skutečných vlastníků, osoby na sankčních seznamech a politicky exponované osoby. Používání aplikace je jednoduché a intuitivní, takže nevyžaduje nápovědu.

Je důležité zdůraznit, že výstupy z této aplikace nenahrazují plně kontrolu klienta ani její část. Výstupy je vždy nutné analyzovat, protože nemusí odrážet skutečnost – jedná se pouze o výsledky vyhledání záznamů v několika databázích. Pokud například daňový poradce zjistí, že klient nemá zapsaného správného skutečného majitele, výstupy z aplikace Cribis jsou nepoužitelné.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat výstupům týkajícím se politicky exponovaných osob. V některých případech může dojít ke shodě jmen, protože seznamy politicky exponovaných osob neobsahují datum narození.

Pokud poradce zjistí, že klient, skutečný majitel, osoba v řídicí či vlastnické struktuře nebo osoba zastupující klienta je uvedena na sankčním seznamu, musí nejprve zjistit, o který sankční seznam se jedná. Pokud je osoba uvedena na sankčních seznamech dle § 2 zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, tedy na sankčním seznamu OSN, EU nebo na tuzemském sankčním seznamu, je třeba neprodleně oznámit podezřelý obchod podle § 6 odst. 2 písm. a) AML zákona. Pokud je však osoba uvedena na jiném sankčním seznamu (např. sankční seznam OFAC – USA), daňový poradce tuto povinnost nemá. V takovém případě je ale nutné přistupovat k dané osobě jako ke klientovi se zvýšeným AML rizikem.

Může nastat i situace, kdy ve výstupu z aplikace AML Info Check je správně zobrazena politicky exponovaná osoba jako skutečný majitel, ale tento skutečný majitel nepřenáší politickou exponovanost na klienta. Například společnost Vodovody a kanalizace Pardubice, a.s., má za člena představenstva pana Mgr. Ondřeje Výborného, který je starostou obce s rozšířenou působností a zároveň bratrem ministra. Společnost Vodovody a kanalizace Pardubice, a.s., nemá žádného materiálního skutečného majitele, a proto jsou všichni členové představenstva evidováni jako náhradní skuteční majitelé. Podle metodického pokynu č. 7 Finančního analytického úřadu náhradní skutečný majitel nepřenáší status politicky exponované osoby na právnickou osobu. Z tohoto důvodu není u této právnické osoby nutné provádět v rámci kontroly úkony stanovené pro politicky exponované osoby. Na druhou stranu však nelze zcela ignorovat riziko, které představuje politicky exponovaná osoba v představenstvu společnosti.

³ <https://edoklady.gov.cz/podpora-overovatelu/clanky-a-navody?filter=Webova-ctecka>

⁴ <https://edoklady.gov.cz/podpora-overovatelu/clanky-a-navody?filter=Sprava-overovatelu>

⁵ <https://www.mcribis.cz/sluzby/aml/>

U jednočlenných společností s ručením omezeným s českým vlastníkem je použití Cribis AML Info Check neefektivní. Tento nástroj však představuje neocenitelného pomocníka při kontrole klientů se složitější vlastnickou strukturou, zahraničními vlastníky nebo s velkým množstvím osob v řídicí struktuře. Díky své jednoduchosti a způsobu účtování bez paušální platby – pouze za konkrétní dotaz – je tento nástroj velmi užitečným pomocníkem při plnění AML povinností.

Umělá inteligence: profesní chatbot

V září 2024 spustila Komora daňových poradců ve spolupráci s Lawrence AI profesní chatbot. Tento nástroj pracuje nejen s profesními předpisy, ale také s dalšími dokumenty, jako jsou vnitřní směrnice, odborná stanoviska či vzory. Chatbot poskytuje poradenství například v oblasti praní špinavých peněz, evidence skutečných vlastníků nebo standardů profesního chování. Je spuštěn na interních stránkách Komory daňových poradců a není to jen obyčejný vyhledávač, ale inteligentní nástroj, který kombinuje více zdrojů a generuje odpovědi na dotazy poradců. Pro daňové poradce tak představuje rychlou cestu k relevantním informacím.

Kvalita odpovědí profesního chatbota závisí na kvalitě podkladů, ze kterých čerpá. Díky úsilí pracovníků kanceláře Komory se podařilo shromáždit dostatečně spolehlivé materiály, které chatbot využívá. Bohužel v oblasti ochrany oznamovatelů kvalitní podklady zatím chybí. To však není vinou chatbota ani Komory, ale důsledkem absence metodiky ze strany Finančního analytického úřadu.

Otestoval jsem profesního chatbota a položil mu otázku:

„Jsem jediný jednatel daňově poradenské společnosti. Musím určit pověřenou osobu k zajištění plnění povinností vyplývajících z AML zákona?“

Profesní chatbot mi odpověděl:

„Jako jediný jednatel daňově poradenské společnosti nemusíte určovat pověřenou osobu k zajištění plnění povinností vyplývajících z AML zákona. Zákon tuto situaci přímo řeší.“

Podle § 22a AML zákona:

- 1. Povinná osoba písemně pověří člena svého statutárního orgánu zajištěním plnění povinností vyplývajících z tohoto zákona.*
- 2. K pověření podle odstavce 1 dojde do 60 dnů ode dne, kdy se tato osoba stala povinnou osobou, nebo ode dne, kdy zaniklo členství osoby pověřené podle odstavce 1 ve statutárním orgánu.*
- 3. Pokud má povinná osoba pouze jednoho člena statutárního orgánu, platí, že byl pověřen podle odstavce 1.*

Ve vašem případě, jako jediný jednatel společnosti, jste automaticky považován za pověřenou osobu k zajištění plnění povinností vyplývajících z AML zákona. Není tedy potřeba provádět žádné další formální pověření.

Zdroje: Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu“

Profesní chatbot odpověděl na mou otázku naprosto správně. Pro daňové poradce je to jako mít vždy po ruce kolegu, který nikdy nespí, nikdy nejí a nikdy nemá dovolenou.

Budoucnost digitalizace v oblasti AML

Rád bych napsal, že bohudík bude digitalizace v oblasti AML přibývat. Ale musím napsat bohužel. Kvůli novému Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1624 ze dne 31. května 2024 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, které se začne používat od 10. července 2027, pravděpodobně nebude možné při distanční identifikaci používat metodu mikroplatbou. Tato metoda umožňovala zaslání dvou dokladů totožnosti a výpisu z účtu e-mailem a provedení platby (např. 1 Kč) z účtu nového klienta s doprovodným textem. Jedinou další podmínkou bylo uzavření smlouvy v textové podobě. Tento postup byl oblíbený, protože byl dostupný pro široký okruh povinných osob a využíval jednoduché prostředky, jako e-mail nebo QR kódy pro platbu.

Namísto toho bude možné využívat prostředky elektronické identifikace odpovídající značné úrovni záruky (na rozdíl od současného požadavku na vysokou úroveň záruky). Mezi značnou úroveň záruky patří například použití Mobilního klíče eGovernmentu, NIA ID nebo standardního přístupu do MojeID. Vysokou úroveň záruky splňuje občanský průkaz s čipem, čipové karty STARCOS nebo přístup do MojeID za pomoci USB klíče. Další možností je identifikace klienta prostřednictvím BankID. Problémem všech těchto systémů je však nutnost implementace ověřovacího systému u ověřovatele nebo využití ověřovacího systému poskytovaného třetí osobou. Ne každý umí nebo je ochoten zaplatit za naprogramování systému pro komunikaci s Identitou občana nebo BankID, a na trhu dosud neexistuje žádná služba, která by tuto identifikaci nabízela komerčně.

Snad jednou bude digitalizace poskytovaná veřejnou správou skutečným pomocníkem v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Pro začátek by stačil přístup do registru obyvatel, a to jak prostřednictvím rozhraní umožňujícího komunikaci mezi různými softwarovými aplikacemi (API), tak pomocí uživatelského webového rozhraní. Tím by se okamžitě vyřešil problém s falešnými a neplatnými občanskými průkazy a neustálou potřebou kontroly platnosti a úplnosti identifikačních údajů. Daňový poradce by tak mohl u každého klienta snadno ověřit jeho identifikační údaje včetně fotografie.

V oblasti digitalizace AML stále panuje obava ze zneužití osobních údajů, přestože k takovým případům, pokud je mi známo, nedochází. Stát však přenáší na povinné osoby značné množství povinností v této oblasti, které vymáhá pod hrozbou vysokých, často až likvidačních pokut. Současně těmto subjektům neposkytuje dostatečné nástroje k efektivnímu plnění jejich závazků. Bez funkčních nástrojů a adekvátní podpory ze strany státu zůstává plnění AML povinností zbytečně složité a nákladné. Digitalizace má potenciál tento proces usnadnit, pokud bude navržena jako praktický nástroj, nikoli další administrativní zátěž. /